

פרק ג'

וזה שאמר המדרש: "ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב" (בראשית לא, יא), לו ולדורות, שאין לה דור שאין בו ביעקב (בבראשית רבה עד, ג). אף על פי שמדרגת יעקב בבטחון היתה כל כך גבוהה, עד שכל הטבע היתה משעבדת לו כמו שיאות ליעקב, ולא היה ביכולתו של לבן עם ערמוניותו להפסיד ליעקב כלום, וכל ההשתדלות של לבן עלתה ברתו ולא פעלה כלל, ואף שהיה מצד הטבע סיוע ללבן, אבל מבין שגם הטבע היה נכנע להתהפך כפי טובת יעקב, לבן יגיעתו לא הועילה לו כלום, אף שמצד הטבע היה סיוע אליו.

והנה מבאר בתורה שהחליף את משפחתו עשרת מונים, והיתה זאת מרמאותו של לבן, אחר שפסק עמו על עקודים, לשנות משפחתו אחר שנתעברו לנקודים, מאחר שלבן חשב שהרי בודאי היה העבור מעקודים לטובת יעקב, היה מתנפל לשנות מכפי מה שפסק מתחלה, לנקודים, ובדעתו שפט שפיון שנתעברו עקודים שוב לא יתחלפו לנקודים, ואחר שישנה עכשו לנקודים, בטח הוא ידוית, ולא יעקב. אמנם, באמת היה מתחלף גם הטבע של הצאן, לפי התחלפות הפסק, והיו מתחלפים גם אחר העבור מעקודים לנקודים, וגם אז התהפך הטבע לפי פסיקתו העכשוית, כמו שמבאר ברמב"ן על הפסוק "אם כה יאמר נקודים יהיה שכרך" שגם אחר העבור נתהפך הצבע של הצאן לטובת יעקב (בבאורו בראשית לא, ח).

הרי נתברר לנו מזה עד כמה הגיעה מדרגת בטחונו, להיות כל כך חזק בדעתו וסמיכות לבו על ה'. שאף שהחליף לבן משפחתו עשרת מונים, וגם אחר העבור, — והוא ידע בונת לבן, שלבן מחליף משפחתו מכפי שהיתה קדם, מפני שסבר שאחר העבור אם יחליף לטובתו, שוב אי אפשר עוד שישתנה הצבע לטובת יעקב, — בכל זאת היה מסכים להפסק של לבן, והיה חזק בבטחונו שלא יפסיד כלום, ושאין הצבע נחשב לגמרי שיגיע לו נזק או תועלת על ידה, אחר שהיה בוטח בה', והיה תקיף בדעתו שהבטחון בה' יכריע הכל לטובתו, ולא התפעל כלום אף אם החליף משפחתו עשרת מונים, מגדל מדרגתו במדת הבטחון. ויתכן שזהו מה שרמזו חז"ל במאמרים: "ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב, לו ולדורות, שאין לה דור שאין בו ביעקב" (מדרש רבה עד, ג), רצו בזה ללמדנו שבאמת ביכולת כל אדם להגיע למדרגת הבטחון בלי שום סבה כלל, וכמו שהעלה הרמב"ן.

ומה שרבים שואלים מאחר שיעקב היה שלם בתכלית השלמות במדרגת הבטחון עד שנעשו לו נסים, מדוע היה נזקק להמקלות, שלכאורה הוא סותר לגמרי לכל ענין הבטחון, שאין לך השתדלות גדולה מהמקלות, אשר יספבו שיולידו הצאן ולדות באלו שיהא בהם הצבעים לטובת יעקב. ומאחר שסוף כל סוף כאשר החליף לבן את משפרתו היה מתחלף הצבע לטובתו, הגם שלא היה אז שום סבה להתחלפות, כי כבר היה אחר העבור. ולפי דעת הרמב"ן ארע פזאת גם אחר העבור, אשר אז בודאי אין מועיל שום סבה טבעית לשנות הצבע לטובת יעקב. בכל זאת יש לתמוה לאיזה צורך העמיד המקלות כל עקר, והיה ראוי לפי שלמותו במדרגת הבטחון שלא יצטרך להמקלות כלל, שהוא דבר מיותר לגמרי להבוטח באמת, ומה הועילו לו המקלות מאחר שהוא נגד הבטחון לגמרי, ולא לבד שלא יועילו להבטחון עוד יביאו רפיון לכאורה בסמיכות לבו ובטחונו.

אמנם זה מובן אף במשכל ראשון, שלא יתכן לאמר שפעלת המקלות היתה מערמימותו של יעקב לגרם לו טובה על ידם, והוא השיג על ידי זה תפצו שיולידו הצאן כפי הראוי לטובתו, ולו הרחיק המקלות היה לבן מרויח ויעקב נפסד. שאם בן איך לא הכיר לבן את זאת ונעשה ותרוץ ליעקב על ערמימות גדולה פזאת, הלא מבאר שגם אחר שכבר קצץ ליעקב את השכר, היה חוזר ומחליף משפרתו גם אחר הפסק שלו, ואחר שהיה מחפש ומחזר אחר כל מיני התנכליות לרמות את יעקב ולגזול את משפרתו ממנו, מכל שכן שלא היה מותר העמדת המקלות אשר גלוי אצלו שיפסיד על ידן. ומכרחים לומר שלא היתה העמדת המקלות באמת שום סבה ליעקב שירויח על ידן, ולא פעלו כלל לטובתו, והוא מובן אף בתחלת העיון, שהרי בהמקלות היו הרבה צבעים, ולא לבד הצבעים משכר של יעקב אלא גם הצבעים אשר היה משכר של לבן, ולכן לא נחשבו המקלות בסוג בקשת סבה בבטחונו. ואף אם היה בהמקלות סבה להוליד הצאן שהוא משכר יעקב, הרי לא הועילו כלום מאחר שגם אחר הפסק היה מחליף לבן את משפרתו, נמצא שאי אפשר שיהא בהם סבה להוליד כפי משפרתו, שלכן היה משנה פסיקת משפרתו פעמים רבות, ולא היה אפשר ביד יעקב בעצמו לבחר בהצבעים שיולידו הצאן לטובתו, שהרי לבן שנה את משפרתו גם אחר העבור. אמנם, יקשה אם בן לאיזה ענין העמיד המקלות, ומה צורך בזה כל עקר?

אכן באור הדברים והוא הנכון: שצורך המקלות היה בזה מצד שהיה ליעקב דין שומר, והיה מחייב מצד דין השמירה ודין פועל, לפקח בכל פחו ותחבולתו

לְטוֹבַת בְּרִיאוֹת וְאַפְשָׁרוֹת הַלָּדָה לְהֵצֵאן (עֵין רַמְבַּ"ם סוֹף הַלְכוֹת שְׁכִירוֹת). וְנִמְצָא שֶׁכֵּמוֹ בֶּן הָיָה מְחַיֵּב לְהַצִּיג אֶת הַמְקָלוֹת לְיַחַם הַצֵּאָן, כִּי בִלְתִּי הַחֲמוּם לֹא יֵצֵיר הָעֶבֶר, וּבְהֶעָדָר הַצָּבָעִים יִחָסֵר בְּהַחֲמוּם כָּפִי הַצָּרָה. וְהָיוּ הַמְקָלוֹת אֲשֶׁר הָעֶמִיד לְתַכְלִית זֹאת, אֵד וְרַק לְסַבֵּב הַחֲמִימוֹת כָּפִי הַצָּרָה, וְכֵמוֹ שֶׁהָעֵידָה הַתּוֹרָה מִפְּרֹשׁ: "וְשֵׁם יַעֲקֹב אֶת הַמְקָלוֹת לְעֵינֵי הַצֵּאָן בְּרִהָטִים לְיַחֲמָנָה בַּמְקָלוֹת" (בְּרֵאשִׁית ל, מא).

אֲמָנָם צָרִיכִים לְהִבִּין, מִדּוּעַ הַתְּחִיל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהַמְקָלוֹת רַק אַחֵר שֶׁפָּסַק לוֹ לָבֹן אֶת שְׁכָרוֹ וְלֹא קָדָם, דָּאָם הוּא מֵהַצָּרָה לְחֲמִימוֹת הַצֵּאָן לְסַבֵּב הַלָּדָה כָּפִי הָרְאוּי, הֲלֹא הָיָה מִן הַצָּרָה שֶׁיַּעֲשֶׂה בֶּן קָדָם שֶׁקָּבַע לוֹ לָבֹן שְׁכָרוֹ כִּמוֹ אַחֲרֵי בֶּן.

אֲמָנָם הוּא מְבֹאָר בַּפְּשִׁימוֹת, כִּי מִקֵּדָם הֲלֹא לֹא הִפְרִיד לָבֹן מֵהָעָדָר כָּל טְלוֹא וְנִקּוֹד, וְהָיוּ בְּהָעָדָר כָּל הַצָּבָעִים הָאֵלֶּה, וְהָיוּ מִתְחַמְּמִים מֵהָעָדָר, כַּמְבֹאָר בַּתּוֹרָה, מֵה שְׁאִין בֶּן אַחֵר כִּד שֶׁהִפְרִיד לָבֹן מֵהָעָדָר כָּל שֶׁהָנִקּוֹד וְטְלוֹא. נִמְצָא שֶׁאִזּוּ הָיָה מִן הַנִּמְנָע לְהַמְצִיא לְהַצֵּאָן הַחֲמִימוֹת הָרְאוּיָה מִפְּלַעְדֵי הַמְקָלוֹת, לָבֹן הָיָה מִכְרַח לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהַמְקָלוֹת בְּמָקוֹם הַצָּבָעִים שֶׁהָיוּ בְּהָעָדָר מִקֵּדָם לָבֹן. וְנִמְצָא שֶׁבּוֹדָאֵי הָיָה הַבִּטְחוֹן שֶׁל יַעֲקֹב בַּטְחוֹן שָׁלֵם בַּתְּכִלִּית הַשְּׁלֵמוֹת מִבְּלִי עֶזֶר שֶׁל גִּלְגּוֹל הַסְּבוֹת כָּלָל. וּבְכָל זֹאת הוֹרוּגוֹ חַז"ל בְּמֵאֲמָרָם "וַיֹּאמֶר אֵלַי מִלֵּאד הָאֱלֹהִים בַּחֲלוּם יַעֲקֹב לוֹ וּלְדוֹרוֹת אֵין דּוֹר שְׁאִין בּוֹ בְּיַעֲקֹב" (בְּרֵאשִׁית רַבָּה עד, ג), הֵינּוּ לְהָאִיר לָנוּ הַדֶּרֶךְ שֶׁבְּאַפְשָׁרוֹת כָּל אֶחָד וְאַחֵר אִם אֵד יֵשׁ לוֹ רָצוֹן חֹזֶק, וְהוּא בּוֹטֵחַ עַל ה' בְּאַמֶּת, לַעֲמֹד בְּתַמִּידוֹת בְּמִדְרַגַּת הַבִּטְחוֹן, מִבְּלִי לְבַקֵּשׁ שׁוּם עֶזֶר מִסְּבוֹת כָּלָל וּבְכָל.

וְאַף שֶׁהָיָה יַעֲקֹב כָּל כִּד שָׁלֵם בְּמִדְרַגַּת הַבִּטְחוֹן, וְהָיָה מַשְׁלִים אֶת כָּל עֲנִינָיו בְּלִי שׁוּם חֲסָרוֹן כָּל שֶׁהוּא בְּמִדַּת הַבִּטְחוֹן, אֵף עַל פִּי בֶּן הָעִירוֹ חַז"ל עַל הַפְּסוּק "וַעֲנֵתָהּ בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר" וְגו' (בְּרֵאשִׁית ל, לג) אֵל תַּתְּהַלֵּל בְּיוֹם מָחָר, אֵתָהּ אִמְרָתָהּ וַעֲנֵתָהּ בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר, לְמָחָר בְּתֵד יוֹצֵאָה וּמִתְעַנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לד, א) וַתֵּצֵא דִינָה בַת לָאָה (יִלְקוּט בְּרֵאשִׁית ל, קל). וּמִתְבָּאָר כִּי לְפִי מִדְרַגָּתוֹ הָעֲלִיוֹנָה בְּמִדַּת הַבִּטְחוֹן נִחָשֵׁב לוֹ לְמִכְשׁוֹל מֵה שֶׁחָשַׁב אֲוֵדוֹת מָחָר. וְנִלְמַד מִזֶּה שֶׁגַּם בְּיַעֲקֹב, שֶׁכָּל מִחְשַׁבְתּוֹ אֲוֵדוֹת מָחָר הָיָה בְּהַעֲלוֹת רַעֲיוֹנָיו מִצִּדְקָתוֹ שֶׁל מָחָר, וּבְכָל זֹאת דִּקְדָּקוֹ חַז"ל שֶׁהָיָה נִחָשֵׁב לוֹ בְּזֶה לְפָנָם כָּל שֶׁהוּא בְּמִדְרַגָּתוֹ, כִּי אֵין לוֹ לְחַשֵּׁב אֲוֵדוֹת מָחָר כָּלָל, וְלוֹ הָלַךְ תַּכְף מְלָכֵן לֹא הָיָה בָּא לִידּוֹ לְדַבֵּר מִצִּדְקָתוֹ בְּיוֹם מָחָר, וְלֹא אֵרַע לוֹ כַּעֲנֵשׁ עַל זֶה מַעֲשֵׂה דִינָה. וְכָל שֶׁבֶן מִי שֶׁמְהָרֵם כָּל מַעֲמָדוֹ בְּמִדְרַגַּת הַבִּטְחוֹן בְּשִׁבְלִי דְּאֵגַת מָחָר, שֶׁכָּל דְּאֵגַתוֹ הוּא בְּעֶקֶר לַעֲנִין שְׂאֵלוֹת הַחַיִּים שֶׁל מָחָר, וְדֹאֵי שְׁאִין לֵךְ מִכְשׁוֹל גְּדוֹל מְזִה.